

Т. Г. Крамаренко

УДК 378.016:51]:004

Вивчення педагогічного досвіду як фактор мотивації навчання та саморегуляції діяльності вчителя

***Анотація.** Метою публікації є презентація педагогічного досвіду освітян Криворіжжя, представленого автором у виданні «Педагогічні замальовки», поширення ідей самоосвіти та самовдосконалення у професії. Вивчення педагогічного досвіду розглядається як фактор мотивації навчання та саморегуляції діяльності учителями математики.*

***Ключові слова:** мотивація навчання, саморегуляція діяльності вчителя, самоосвітня діяльність, педагогічний досвід, методика навчання, інноваційна педагогічна діяльність, педагоги Криворіжжя.*

***Abstract.** The purpose of the publication is to present the pedagogical experience of educators of Krivoy Rog, presented by the author in the edition "Pedagogical sketches", dissemination of the ideas of self-education and self-improvement in the profession. Study of teaching experience is seen as a factor of motivation and self-regulation training teachers of mathematics.*

***Keywords:** motivation of training, self-regulation of the teacher's activity, self-education activity, pedagogical experience, teaching methodology, innovative pedagogical activity, teachers of Krivoy Rog.*

Постановка проблеми. У розвитку освіти і культури Криворіжжя значну роль відіграє Криворізький державний педагогічний інститут / університет (КДПУ). 60 - 90% учителів шкіл Дніпропетровської області є випускниками цього закладу. Завдяки високопрофесійному учительству закладаються підвалини освіти юних криворіжців, формуючи фундамент для їх подальшого життєвого успіху. Безперечно, за відсутності КДПУ загальна освітня, наукова й культурна палітра Кривого Рогу була б значно біднішою, бо заклад репрезентує освітній спектр, який визначається як класичними загальноосвітніми галузями гуманітарного й природничо-наукового спрямування, так і освітньою та мистецькою складовими, перспективними напрямками.

У сучасній вищій педагогічній школі однією з найважливіших є проблема навчальної мотивації та організації самоосвітньої діяльності майбутніх учителів як умова їх професійного зростання. Ознайомлення

студентів та учителів, що лише розпочали роботу на ниві освіти, з педагогічним досвідом на краєзнавчому матеріалі сприятиме становленню стійкої мотивації до педагогічної діяльності, посилюючи пізнавальні мотиви і широкі соціальні мотиви учіння та досягнення тощо.

Аналіз досліджень і публікацій. Мотивацію навчальної діяльності як психолого-педагогічну проблему розглядають Л. Дзюбка та Л. Гриценко [2]. Автори аналізують поняття мотивації, мотиву, розглядають особливості навчальної мотивації, вирізняють групи навчальних мотивів, їх функції та рівні сформованості, висвітлюють різні підходи до розвитку навчальної мотивації. Мотивація – складна багаторівнева система спонукань, яка відображає як характеристику процесу, так і систему факторів, які викликають і забезпечують діяльність [2, с. 42]. Зокрема, класифікуючи навчальні мотиви за А. К. Марковою, виокремлюють пізнавальні та соціальні види мотивів. Для *пізнавальних мотивів* вирізняють наступні рівні сформованості: *широкі пізнавальні* (орієнтація на опанування новими знаннями), *навчально-пізнавальні* (орієнтація на засвоєння способів добування знань, прийомів самостійного набуття знань, що проявляються у самостійних діях з пошуку рішення, в питаннях, що задають викладачеві / наставникові), *самоосвіти* (орієнтація на набуття додаткових знань, у перспективі на побудову спеціальної програми самоудосконалення, що проявляється в реальних діях самоосвіти) [1, с. 38]. Класифікуючи навчальні мотиви за М. В. Матюгіною, акцентуємо увагу на групі *внутрішніх мотивів*, які характеризуються тим, що стимулюють людину до учіння як до власної мети, і виявляються у зацікавленості у знаннях, допитливості, прагненні підвищити власний професійний рівень, потребі в активних нових відомостях.

І. В. Гавриш зазначає, що будь-яка діяльність завжди полімотивована, оскільки зумовлюється складним переплетінням різноманітних мотивів. Науковцем визначено групи мотивів, які спричиняють інноваційну професійну діяльність учителя: зовнішні та професійні мотиви, мотиви престижу та мотиви особистісної самоактуалізації [1, с. 24]. Тому, на думку І. В. Гавриш,

при формуванні в майбутніх учителів інформаційної основи інноваційної професійної діяльності необхідними виявляються розробка та впровадження в навчально-виховний процес педагогічних вищих навчальних закладів інтегрованого курсу відповідного спрямування, у якому було б висвітлено основні надбання в галузі педагогіки та психології творчості, педагогічної творчості, *розповсюдження перспективного педагогічного досвіду*, теорії прийняття рішення, теорії педагогічного експерименту, загальної інноватики, зарубіжної педагогічної дифузії тощо [1, с. 24].

Питання самоорганізації, самооцінки та самоаналізу педагогічної діяльності висвітлювалися у роботах педагогів-новаторів Ш. Амонашвілі, А. Захарченка, Є. Ільїна, А. Капіносова, О. Ткачука, В. Шаталова та ін.

Розглядаючи модель структури саморегуляції педагогічної діяльності за В. М. Чайкою [5, с. 16] і характеризуючи суб'єктну активність учителя, його психологічні особливості та досвід, можемо припустити, що найбільшою мірою пропоновані нами матеріали можуть впливати на ціннісно-цільовий та дидактико-технологічний компоненти, які забезпечують відповідно спонукально-мотиваційну та програмувально-перетворювальну функції. Як зазначає В. М. Чайка, результатом саморегуляції є мисленнєве порівняння станів та процесів, що мали місце у власній практиці вчителя, із вже засвоєними знаннями про їх важливі форми, варіанти, формулювання висновків на основі цього зіставлення. Це можливе *за наявності еталону для ототожнення та оцінки власної діяльності та власних професійно-особистісних якостей*. Підтримуємо думку науковця щодо того, що таким взірцем для вчителя може стати як особиста модель, що передує професійній діяльності та охоплює професійно-педагогічні цінності, так і *діяльність інших учителів, роботу яких він спостерігав чи досвід роботи яких вивчав* [5, с. 17].

Мета статті – презентація кращого педагогічного досвіду освітян Криворіжжя, представленого автором у науково-популярному виданні «Педагогічні замальовки» [3] як взірця для саморегуляції діяльності

педагогів; аналіз мотиваційних чинників, які можуть посилити навчальну мотивацію педагогів, зокрема учителів математики та інформатики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначає І. В. Гавриш, найсуттєвішою ознакою процесів, що відбуваються сьогодні в загальноосвітніх навчальних закладах (ЗНЗ) України, є “обвальна інноваційність” (М. Кларін). Педагогічними колективами ЗНЗ активно апробуються вітчизняні та зарубіжні освітні технології, альтернативні традиційній, створюються авторські школи, розробляються й запроваджуються в навчально-виховний процес авторські навчальні програми, методики, технології тощо [1, с. 3]. Тому важливим складником професіоналізму стає *готовність освітян до оцінки нових педагогічних технологій, визначення їх відповідності потребам і можливостям конкретного навчального закладу, а також здатність педагогів до коректної експериментальної перевірки інноваційних ідей.*

Мета видання [3] – *поширення ідей самоосвіти та самовдосконалення у професії, посилення мотивації навчання та саморегуляції діяльності учителями, насамперед, математики та інформатики, через вивчення ними та упровадження прогресивного педагогічного досвіду на краєзнавчому матеріалі. Автором представлено власний досвід використання ІКТ у навчанні математики, досвід роботи освітян, висвітлено окремі теоретико-методичні аспекти запровадження інноваційних технологій навчання, зокрема математики, фізики та інформатики; подано довідковий матеріал про викладачів, випускників, студентів КДПУ, кращих учителів закладів середньої освіти, працівників закладів освіти та культури міста тощо.*

Співбесідниками автора стали різні персони: викладачі Криворізького державного педагогічного університету, відомі випускники ВНЗ, які реалізувалися у педагогічній діяльності, зокрема науковці, вчителі – відмінники освіти України, директори кращих середніх закладів освіти міста, бібліотекарі, працівники позашкільних закладів освіти й культури. Є інтерв'ю зі студентами, де вони розповідають, чому обрали професію

вчителя. Серед героїв розповідей – математики, фізики, програмісти, хіміки, біологи, історики, філологи, учителі праці, музики та ін.

У збірці певною мірою представлено досвід роботи професорів-науковців КДПУ Я. В. Шрамка, С. О. Семерікова, В. М. Соловйова, Р. М. Балабай, В. В. Здещица, В. В. Корольського, І. В. Лов'янової та ін., детальні відомості про яких подано у виданні «Професори...» [4].

Висвітлено чимало маловідомих сторінок біографії криворізьких педагогів, а також їх внесок у розвиток методики навчання, насамперед математики. Зокрема, подано відомості про доцентів, авторів низки підручників та навчально-методичних посібників для вищих та загальноосвітніх навчальних закладів А. М. Капіносова, Г. П. Бевза, В. П. Кисільову-Білу, С. В. Уткіну, доцентів О. І. Половину, П. І. Ульшина, Л. О. Черних та ін. Щодо А. М. Капіносова подано як спогади педагогів, так і розроблену ним теорію рівневого навчання математики школярів.

У збірці представлений досвід відомих на Криворіжжі педагогів, учителів вищої категорії, учителів-методистів, відмінників освіти України, учителів математики чи інформатики Л. П. Байрак, Т. А. Грицишиної, М. Е. Єгорової, Н. В. Калашнікової, О. А. Копилєва, Г. В. Моськіної, В. В. Сергієнко, О. Л. Ткачука, заслуженого учителя України Н. Л. Дагларової та ін.; директорів загальноосвітніх навчальних закладів, зокрема нагороджених почесним знаком Кривого Рогу «За заслуги перед містом», С. В. Маркіної, А. І. Шепілко, П. А. Поручинського та ін.

Молодь представляють такі учителі математики та інформатики: кандидат педагогічних наук Т. В. Придача з презентацією досвіду self-менеджменту молодого спеціаліста-педагога; С. Е. Федосєєв, який 2017-го року увійшов до ТОП-20 кращих учителів України, висвітлюючи досвід запровадження технологій інтерактивного навчання; А. В. Томіліна з презентацією методики використання у навчанні школярів мультимедійної дошки з метою посилення пізнавальної мотивації та ін.

Для реалізації завдання дослідження і підготовки збірки публікацій [3] з описом педагогічного досвіду автором було використано такі емпіричні методи як анкетування, опитування, бесіда, спостереження, узагальнення досвіду роботи учителів, самоаналіз, самооцінювання з метою діагностики рівня сформованості готовності майбутніх учителів до самоосвіти у ході педагогічної діяльності. До діяльнісно-орієнтованих підходів, реалізованих при підготовці збірки, і які можуть бути використані педагогами для саморегуляції педагогічної діяльності, можна віднести діяльнісний, праксеологічний, гуманістичний, культурологічний, суб'єктний, аксіологічний, акмеологічний та компетентнісний.

Представлений досвід кращих педагогів Криворіжжя може слугувати *взірцем для саморегуляції педагогічної діяльності педагогів.*

Напрямами розвитку мотивації учіння та саморегуляції педагогічної діяльності можуть стати: збільшення кількості мотивів діяльності, включаючи нові спонуки; об'єднання мотивів у систему та зростання їх стійкості, підвищення усвідомлюваності мотивів до переконань.

Висновки. Спілкуючись з учасниками краєзнавчих конференцій, учителями середніх закладів освіти, встановили, що матеріали науково-популярного видання «Педагогічні замальовки» [3] цікавлять педагогічну громадськість та молодь, яка хоче здобути почесну професію вчителя. Важливо, щоб учні чи студенти, ознайомившись з цікавим педагогічним досвідом земляків, могли б застосувати його у власному житті для досягнення успіху. Представлений у доступній формі довідковий матеріал про методистів математики, опис педагогічного досвіду учителів математики, фізики та інформатики доцільно використати як взірець для саморегуляції педагогічної діяльності, у цілому для піднесення престижу професії вчителя, при проведенні курсів підвищення кваліфікації учителів та підготовці майбутніх учителів, насамперед, на краєзнавчому матеріалі.

Список використаних джерел:

1. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. В. Гавриш ; Луганський нац. пед. ун-т імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2006. – 44 с.
2. Дзюбко Л. В. Мотивація навчальної діяльності як психолого-педагогічна проблема [Електронний ресурс]/ Л. В. Дзюбко, Л. І. Гриценко // Психолінгвістика, 2009. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/psling_2009_4_5.pdf (дата перегляду 8.05.2018).
3. Крамаренко Т. Г. Педагогічні замальовки [Електронний ресурс] : нариси / Тетяна Григорівна Крамаренко. — Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2018. — 592 с. — Режим доступу: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/handle/0564/2007> (дата перегляду 8.05.2018).
4. Професори Криворізького педагогічного / упоряд.: В. А. Фінічева, О. А. Дікунова ; редкол.: Я. В. Шрамко (гол.), О. А. Остроушко, В. П. Лисечко, І. В. Шелевицький, Л. В. Бурман, Г. М. Віняр, М. В. Варданян (літ. ред.). - Кривий Ріг : ДВНЗ "КНУ"КПІ, 2015. – 203 с.
5. Чайка В. М. Теорія і технологія підготовки майбутнього вчителя до саморегуляції педагогічної діяльності [Електронний ресурс] : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. М. Чайка ; Терноп. нац. пед. ун-т. — Тернопіль, 2006. — 40 с. — Режим доступу: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8375/1/Chaika%20V.%20M..pdf> (дата звернення : 8.05.2018).